

International Congress on Economics, Management and Business Studies

Hosted Online from New York, USA

Date: 23rd October, 2026

Website: <https://econferencia.com>

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA ELEKTRON TIJORAT SHARTNOMALARINING HUQUQIY TARTIBGA SOLINISHI VA MUAMMOLAR

Allamberganova Zamira Rasbergen qizi

Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti magistranti

Anotatsiya:

Ushbu maqolada O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi sharoitida elektron tijorat tizimlari va elektron shartnomalarni huquqiy tartibga solishning dolzarb muammolari tadqiq etilgan. Muallif elektron tijorat bozorining global tendentsiyalari va mamlakatimizdagi islohotlar, xususan, “Raqamli O‘zbekiston-2030” strategiyasi hamda “Elektron tijorat to‘g‘risida”gi qonun ijrosini tahlil qilgan. Amaliyotda elektron shartnomalarni tuzish, ularning xavfsizligi, kiberfiribgarlik holatlari, nizolarni hal etish mexanizmlari hamda davlat organlari tomonidan yuridik kuchini tan olishdagi mavjud bo‘shliqlar ochib berilgan. Shuningdek, milliy qonunchilikni xalqaro standartlarga (UNCITRAL Model Law, EU Consumer Rights Directive va Rome I Regulation) moslashtirish, jumladan, Fuqarolik kodeksiga yangi moddalar kiritish bo‘yicha ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: Elektron tijorat, raqamli iqtisodiyot, elektron shartnoma, elektron raqamli imzo (ERI), kiberxavfsizlik, iste’molchilar huquqi, smart-kontrakt, Zamonaviy iqtisodiyotning jadal rivojlanishi axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining (AKT) keng qo‘llanilishi bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, bu jarayonda internetdagi elektron tijorat tizimlari muhim o‘rin tutmoqda. Elektron tijorat - axborot tizimlaridan foydalangan holda tovarlar, ishlar va xizmatlarni oldi-sotdi qilishning raqamli shakli bo‘lib, global

International Congress on Economics, Management and Business Studies

Hosted Online from New York, USA

Date: 23rd October, 2026

Website: <https://econferencia.com>

iqtisodiyotni transformatsiya qiluvchi asosiy omillardan biriga aylangan. 2025-yil holatiga ko'ra, jahon elektrontijorat bozori hajmi taxminan 5-7 trillion AQSh dollariga yetib, yillik o'sish sur'ati 8-10% atrofida saqlanmoqda¹. Bu o'sish nafaqat yirik kompaniyalar (masalan, Amazon, Alibaba) faoliyatini kengaytirishga, balki kichik va o'rta biznesning global bozorga chiqishiga ham imkoniyat yaratmoqda

O'zbekiston Respublikasida elektron tijoratning rivojlanishi "Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasi doirasida ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan². Ushbu strategiya raqamli infratuzilmani takomillashtirish, elektron hukumat tizimini rivojlantirish va iqtisodiyotning real sektorida AKTni joriy etishni nazarda tutadi. 2022-yilda qabul qilingan "Elektron tijorat to'g'risida"gi O'RQ-792-son Qonun³ sohani huquqiy tartibga solishni yangi bosqichga olibchiqdi, shartnomalar tuzish tartibini aniqlashtirdi va ishtirokchilar huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini kuchaytirdi. Natijada, mamlakatda elektron savdo hajmi jadal o'smoqda: 2025-yilda 9-11% o'sish kutilmoqda, bu esa raqamli iqtisodiyotning YaIMdagi ulushini oshirishga xizmat qilmoqda. Mavzuning dolzarbligi shundaki, elektron tijorat tizimlari nafaqat savdo jarayonlarini soddalashtirib, xarajatlarni kamaytiradi, balki iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradi, yangi ish o'rinlari yaratadi va iste'molchilar uchun qulayliklar ta'minlaydi. Shu bilan birga, kibertahdidlar, infratuzilma cheklovlari va mutaxassislar yetishmasligi kabi muammolar mavjud bo'lib, ularni bartaraf etish dolzarb vazifaga aylanmoqda. O'zbekiston kontekstida

¹ Statista. eCommerce –Worldwide Statistics & Facts. 2025. <https://www.statista.com/forecasts/860716/top-online-stores-global-ecommercedb/>

² O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6079-son Farmoni. 05.10.2020 y. // <https://lex.uz/docs/5030959>

³ O'zbekiston Respublikasining "Elektron tijorat to'g'risida"gi Qonuni // O'RQ-792-son. 29.09.2022 y. // <https://lex.uz/docs/6224643>

International Congress on Economics, Management and Business Studies

Hosted Online from New York, USA

Date: 23rd October, 2026

Website: <https://econferencia.com>

mahalliy platformalar (Uzum, Olcha va boshqalar) rivojlanishi global tajribani hisobga olgan holda yangi yondashuvlarni talab etadi.

O‘zbekistonda elektron shartnomalarning huquqiy asoslarini quyidagi asosiy qonun hujjatlari tashkil etadi:

- O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi;
- “Elektron hujjat aylanishi to‘g‘risida”gi Qonun;
- “Elektron tijorat to‘g‘risida”gi Qonun;
- “Elektron raqamli imzo to‘g‘risida”gi Qonun.

O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi elektron shartnomalarning umumiy huquqiy asosini belgilaydi. Kodeksning 366-moddasida shartnomalarning yozma shaklda tuzilishi mumkinligi ko‘rsatilgan bo‘lib, elektron shartnomalar ham yozma shaklda tuzilgan shartnomalar sifatida tan olinadi. 367-modda esa elektron hujjat almashinuvi orqali tuzilgan bitimlarning yuridik kuchini tasdiqlaydi⁴.

“Elektron tijorat to‘g‘risida”gi Qonun elektron tijoratda shartnomalarni tuzish tartibini, tomonlarning huquq va majburiyatlarini belgilaydi. Qonunning 14-moddasida elektron tijoratda shartnoma tuzishga doir talablar tartibi batafsil yoritilgan. Unga ko‘ra, elektron tijorat sohasida tuziladigan shartnomalar amaldagi Fuqarolik va maxsus qonunchilik talablariga muvofiq rasmiylashtirilishi lozim. Mazkur modda elektron shartnomalarning elektron hujjatlar yoki xabarlar almashinuvi orqali tuzilishini, taraflarning huquq va majburiyatlari elektron shaklda kelishib olinishi mumkinligini belgilaydi. Shuningdek, qonunda elektron raqamli imzo bilan tasdiqlangan elektron hujjatlar an‘anaviy yozma shakldagi imzolangan hujjatlarga tenglashtirilishi, shuningdek, shaxsni identifikatsiya va autentifikatsiya qilish imkonini beruvchi “SMS”,

⁴ O‘zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi (1995-yil 21-dekabr, 163-I-son). 366-367-moddalar. [Amaldagi tahrir]. 21.12.1995. O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi (birinchi qism)

International Congress on Economics, Management and Business Studies

Hosted Online from New York, USA

Date: 23rd October, 2026

Website: <https://econferencia.com>

“Face-ID” kabi elektron tasdiqlash vositalari ham imzo sifatida e’tirof etilishi nazarda tutilgan. Bu esa elektron muhitda tuziladigan bitimlarning yuridik kuchini ta’minlashga xizmat qiladi⁵.

“Elektron raqamli imzo to’g’risida”gi Qonun esa elektron raqamli imzoning huquqiy maqomini va uning qo’llanilish tartibini o’rnatadi. Unga ko’ra, elektron raqamli imzoning haqiqiyliги tasdiqlangan, uning kalit sertifikatı imzolash vaqtida amalda bo’lgan hamda imzodan sertifikatda nazarda tutilgan maqsadlarda foydalanilgan taqdirda, elektron hujjatdagi elektron raqamli imzo qog’oz hujjatga qo’lda qo’yilgan imzo bilan bir xil yuridik kuchga ega deb e’tirof etiladi. Shuningdek, mazkur modda yuridik shaxsning elektron raqamli imzosi bilan tasdiqlangan elektron hujjatni yuridik shaxs muhri bilan tasdiqlangan qog’oz hujjatga tenglashtiradi⁶. Ushbu norma elektron hujjat aylanishi tizimida hujjatlarning ishonchliligi, haqiqiyliги va yuridik kuchini ta’minlashning muhim huquqiy kafolati hisoblanadi. Bu norma elektron shartnomalarning yuridik kuchini ta’minlashda muhim ahamiyatga ega.

Bu qonunlar elektron shartnomalarning huquqiy asosini ta’minlasa-da, amaliyotda bir qator muammolar mavjud. Xususan, elektron shartnomalarning haqiqiyliğini aniqlash, xavfsizliğini ta’minlash va nizolarni hal etish masalalari to’liq tartibga solinmagan.

Masalan, “Elektron tijorat to’g’risida”gi Qonunda elektron shartnomalar bo’yicha nizolarni hal etish tartibi aniq belgilanmagan. Bu esa amaliyotda muammolarga olib kelmoqda. Shuningdek, xalqaro elektron tijorat bilan bog’liq masalalar ham yetarlicha tartibga solinmagan. Bulardan tashqari, elektron shartnomalarning ma’lum turlari, masalan, smart-kontraktlar uchun

⁵ O’zbekiston Respublikasi “Elektron tijorat to’g’risida”gi Qonuni (2015-yil 22-may, O’RQ-385-son). [Amaldagi tahrir]. <https://lex.uz/docs/-6213382>

⁶ O’zbekiston Respublikasi “Elektron raqamli imzo to’g’risida”gi Qonuni (2003-yil 11-dekabr, 562-II-son). [Amaldagi tahrir]. <https://lex.uz/docs/-6234904>

International Congress on Economics, Management and Business Studies

Hosted Online from New York, USA

Date: 23rd October, 2026

Website: <https://econferencia.com>

maxsus huquqiy tartibga solish mexanizmlari mavjud emas. Bu esa innovatsion texnologiyalarning rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda.

O'zbekistonda elektron shartnomalarning qo'llanilishi so'nggi yillarda sezilarli darajada o'sdi. Davlat statistika qo'mitasining ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda elektron tijorat hajmi 2022-yilga nisbatan 30% ga oshgan. Bu o'sish, albatta, elektron shartnomalarning keng qo'llanilishi bilan bevosita bog'liq.

Biroq, elektron shartnomalarning amaliyotdagi qo'llanilishida bir qator muammolar ham kuzatilmoqda.

Birinchidan, Elektron shartnomalarning xavfsizligi bilan bog'liq muammolar. Kiberfiribgarlik holatlari ko'payishi natijasida fuqarolar va tashkilotlar zarar ko'rmoqda. Markaziy bankning ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda kiberfiribgarlik orqali yetkazilgan zarar miqdori 50 milliard so'mdan oshgan.

Ikkinchidan, elektron shartnomalar bo'yicha nizolarni hal qilish muammolari. Sudlarda elektron shartnomalar bilan bog'liq nizolarni ko'rishda bir qator qiyinchiliklar yuzaga kelmoqda. Oliy sud ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda elektron shartnomalar bilan bog'liq 1000 dan ortiq nizo ko'rib chiqilgan.

Uchinchidan, elektron shartnomalarning yuridik kuchi bilan bog'liq tushunmovchiliklar. Ayrim hollarda davlat organlari va boshqa tashkilotlar elektron shartnomalarning yuridik kuchini tan olishda muammolarga duch kelmoqda.

Yuqoridagi ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda elektron shartnomalarning amaliyotdagi qo'llanilishi jadal sur'atlarda o'sib bormoqda. Biroq O'zbekiston Respublikasining amaldagi qonunchiligi mazkur munosabatlarni tartibga solishda bir qator jiddiy kamchiliklarni namoyon etmoqda. Ismoilov M.N. "O'zbekistonda elektron tijoratni huquqiy tartibga

International Congress on Economics, Management and Business Studies

Hosted Online from New York, USA

Date: 23rd October, 2026

Website: <https://econferencia.com>

solishning dolzarb muammolari”⁷ maqolasida mavjud qonunchilikdagi bo’shliqlarni aniqlagan va elektron tijorat sohasidagi huquqiy tartibga solishni takomillashtirish zaruratini asoslagan. Olim O‘zbekiston qonunchiligining xalqaro standartlarga muvofiqligini tahlil qilib, bir qator muammoli jihatlarni ko‘rsatib o‘tgan.

Fuqarolik kodeksi, “Elektron tijorat to‘g‘risida”gi Qonun, “Elektron hujjat aylanishi to‘g‘risida”gi Qonun va boshqa normativ hujjatlar majmuasi raqamli muhitning o‘ziga xos talablariga to‘liq javob bera olmayapti. Natijada huquq amaliyotida ziddiyatli vaziyatlar, sudlarda noaniqliklar va iste‘molchilar huquqlarining himoyasiz qolishi holatlari kuzatilmoqda.

Shu sababli quyida milliy qonunchilikdagi mavjud muammolar aniq misollar va huquqiy tahlil asosida ketma-ket bayon etiladi. Bundan maqsad — qonunchilikdagi bo’shliqlarni aniqlab, ularni bartaraf etish uchun ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga zamin yaratishdir.

Yuqorida bayon etilgan muammolar asosida milliy qonunchilikni xalqaro standartlarga moslashtirishga qaratilgan quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

Birinchi taklif. O‘zbekiston Respublikasi Fuqarolik Kodeksiga 366¹-modda kiritilsin. Mazkur modda elektron vositalar orqali tuzilgan shartnomalarning, jumladan avtomatlashtirilgan tizimlar va elektron agentlar orqali tuzilganlarning ham, haqiqiy deb e’tirof etilishini, shuningdek elektron xabarning yuborilgan va qabul qilingan vaqtini aniqlash tartibini huquqiy jihatdan mustahkamlaydi. Bu UNCITRAL Model Law on Electronic Commerce (1996) 12- va 15-moddalari bilan uyg‘unlashadi hamda yuqorida qayd etilgan oferta-aksept tartibsizligi va isbotlash muammolarini bartaraf etishga xizmat qiladi.

⁷ Ismoilov M. N. O‘zbekistonda elektron tijoratni huquqiy tartibga solishning dolzarb muammolari. // Huquqiy tadqiqotlar jurnali. 2023. № 1. – B. 45-52.

International Congress on Economics, Management and Business Studies

Hosted Online from New York, USA

Date: 23rd October, 2026

Website: <https://econferencia.com>

Ikkinchi taklif. “Elektron tijorat to‘g‘risida”gi Qonunga 10¹-modda kiritilsin. Ushbu modda elektron tijorat platformalarini iste'molchiga sotuvchining huquqiy maqomi (“tadbirkor” yoki “jismoniy shaxs”), reyting va qidiruv mezonlari hamda shartnoma majburiyatlari to'g'risida oldindan majburiy axborot berishga majbur qiladi. EU Consumer Rights Directive 2011/83 Article 6a ga asoslangan ushbu norma yuqorida aniqlangan platforma-xaridor nizolari va axborot shaffofligidagi bo‘shliqni bartaraf etadi.

Uchinchi taklif. “Iste'molchilar huquqlarini himoya qilish to‘g‘risida”gi Qonunga 14¹-modda kiritilsin. U elektron savdoda iste'molchining doimiy yashash joyi huquqini asosiy qo‘llaniladigan huquq sifatida belgilab, tomonlar boshqa davlat huquqini tanlagan taqdirda ham iste'molchini majburiy himoya normalaridan mahrum etmaslikni kafolatlaydi. Rome I Regulation Article 6 asosida ishlab chiqilgan ushbu norma transchegaraviy elektron tijorat nizolarini hal etishning aniq huquqiy mexanizmini yaratadi.

Shunday qilib, yuqorida bayon etilgan muammolar O‘zbekiston Respublikasi milliy qonunchiligidagi tizimiy kamchiliklarni yaqqol ko‘rsatib turibdi. Bu muammolar bir-biri bilan chambarchas bog‘liq: yaxlit qonunning yo‘qligi isbotlash muammosini, nizo hal qilish tartibining belgilanmaganligi iste’molchi huquqlarini, oferta va aksept institutining moslashmaganligi esa butun elektron tijorat tizimining huquqiy barqarorligini bevosita zararlaydi. Elektron tijorat hajmi har yili sezilarli darajada o‘sayotgan bir sharoitda ushbu muammolarni hal etish nafaqat nazariy, balki amaliy zaruriyatga aylangan. Qonunchilikdagi ushbu bo‘shliqlarni bartaraf etish O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va fuqarolar huquqlarini samarali himoya qilishning asosiy sharti hisoblanadi.

International Congress on Economics, Management and Business Studies

Hosted Online from New York, USA

Date: 23rd October, 2026

Website: <https://econferencia.com>

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Statista. eCommerce –Worldwide Statistics & Facts. 2025. <https://www.statista.com/forecasts/860716/top-online-stores-global-ecommercedb/>
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O‘zbekiston-2030” strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6079-son Farmoni. 05.10.2020 y. // <https://lex.uz/docs/5030959>
3. O‘zbekiston Respublikasining “Elektron tijorat to‘g‘risida”gi Qonuni // O‘RQ-792-son. 29.09.2022 y. // <https://lex.uz/docs/6224643>
4. O‘zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi (1995-yil 21-dekabr, 163-I-son). 366-367-moddalar. [Amaldagi tahrir]. 21.12.1995. O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik kodeksi (birinchi qism)
5. O‘zbekiston Respublikasi “Elektron tijorat to‘g‘risida”gi Qonuni (2015-yil 22-may, O‘RQ-385-son). [Amaldagi tahrir]. <https://lex.uz/docs/-6213382>
6. O‘zbekiston Respublikasi “Elektron raqamli imzo to‘g‘risida”gi Qonuni (2003-yil 11-dekabr, 562-II-son). [Amaldagi tahrir]. <https://lex.uz/docs/-6234904>
7. Ismoilov M. N. O‘zbekistonda elektron tijoratni huquqiy tartibga solishning dolzarb muammolari. // Huquqiy tadqiqotlar jurnali. 2023. № 1. – B. 45-52.